

УДК 711.01

О.О. Панченко,
Київського національного університету будівництва і архітектури

СИМЕТРИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У КОМПОЗИЦІЇ ПЛАНІВ МІСТ УКРАЇНИ

Проаналізовані етапи симетризації архітектурно – планувальної композиції міст України.

Ключові слова: Симетрія, містобудування, композиція плану міста.

Гармонічний розвиток міста характеризується взаємним зв'язком та ієрархічною підпорядкованістю елементів, збалансованістю територіальних та функціональних процесів, комфортністю середовища життєдіяльності людини на кожному етапі розвитку.

Процеси містобудівного регулювання тісно пов'язані з проблемами виявлення сталих тенденцій територіально – планувального розвитку міста. «Гармонія планувальної структури підтримується за допомогою засобів архітектурно – містобудівної композиції – пропорційного ладу, симетрії, ритму, масштабності та ін. Завдяки цьому на кожному етапі плавоутворення складаються передумови формування збалансованого, урівноваженого естетичного виразного містобудівного середовища. Основною умовою гармонічного територіально – планувального розвитку міста є закономірний характер перетворення планувальної композиції у часі» [1, ст.105].

Сучасне історичне місто являється середовищем, де найбільш свідомо відтворювалась еволюція просторово-часових уявлень і поглядів. Процес творення міста нескінченний тому, що місто як живий організм живе і розвивається, і воно існує поки змінюється і прагне досягнути досконалості у своєму розвитку.

«Динамічність планувальної композиції міста пов'язана з її незавершеністю в кожний момент часу, що викликається постійними змінами в функціональній організації, якій вона повинна відповідати і на зміни якої вона повинна реагувати створенням нових або реорганізацією старих композиційних елементів, зберігаючи при цьому певну цілісність» [2, ст. 14-15].

Форма міста відображає культуру і світосприйняття свого часу. У композиційно – художній організації містобудівного об'єкту відображається особливості його функціонально-просторової структури [3].

К. Лінч вважає, що: «Форма міста повинна бути деякою мірою нечіткою, пластичною по відношенню до потреб і сприйняття громадян. Проте є фундаментальні функції, які безумовно мають бути виражені формою міста:

система комунікацій, тип землекористування, основні центри. Ця форма повинна втілювати в собі найбільш загальні сподівання та уявлення, відчуття спільності. І, нарешті, якщо оточення візуально організоване і має яскраве розпізнання, воно дозволяє кожному громадянину доповнити його особистим значенням, зв'язати з ним особисті асоціації» [4, ст. 87].

Процеси містобудівного регулювання тісно пов'язані з проблемами виявлення сталих тенденцій територіально – планувального розвитку міста. У ході дослідження був проведений поетапний аналіз історичного розвитку крупних і найкрупніших міст України: Київ, Харків, Дніпропетровськ, Львів, Запоріжжя. Що дозволило прослідкувати розвиток архітектурно – планувальної композиції міста у часі і виявити існування і вплив симетричних перетворень на неї.

«Історичний досвід показує два способи складання і формування міст. Перший спосіб – поселення, що поступово, природно розростається навколо початкового невеликого ядра. Другий спосіб – місто, цілком і відразу задумане і здійснене за визначеним планом» [5, ст. 13].

Формування Києва і Львова з моменту заснування мало характер природного еволюційного розвитку. Будівництво Харкова, Дніпропетровська, Запоріжжя здійснювалося за планами, які регулярно поновлювалися. В даний час зазначені міста є багатофункціональними центрами, що свідчить про швидкі темпи їх розвитку і про наявність потенціалу подальшого зростання.

Обрані міста характеризуються розмаїтістю й унікальністю ландшафтних умов [6]. Художня виразність їх просторової структури обумовлена значною різницею рівнів рельєфу, наявністю водойм і значних масивів зелені.

Планування таких міст як Київ і Львів мають змішаний характер із пріоритетом радіальної; Харків – радіально-кільцевої; Запоріжжя і Дніпропетровськ – решітчастої. Вибір міст із різними типами планувальної композиції плану обумовлений завданням виявлення сталих закономірностей симетричних перетворень у розвитку в умовах конкретної містобудівної ситуації (Рис.1).

На прикладі Києва можна прослідкувати що його формування з моменту заснування мало характер природного еволюційного розвитку. У даний час місто являється багатофункціональним центром, що свідчить про швидкі темпи його розвитку і про наявність потенціалу подальшого зростання. Київ, який має довгу історію, переживав різні історичні епохи. Початковий етап розвитку міста відповідав схемі давньоруського міста. Головними рисами плану Києва завжди була поліцентричність та органічне планування. Спочатку вони були обумовлені рельєфом. Головні природні вісі ландшафту Києва формують лінії схилів правого берега Дніпра, на перехрещенні яких розташований Києво -

Печерський монастир. Головні природні вісі лівого берега обмежують ріки та перетинаються в районі Лівобережного центра [7]. Принцип підпорядкування окремих складових частин головній композиційній схемі був реалізований в Києві як один з найважливіших архітектурно-художніх і містобудівних принципів.

Цілісність і збалансованість композиційної структури, що збереглася в умовах швидких темпів містобудівних перетворень, при великій вазі історико-архітектурної спадщини, унікальних сполучень різноманітних планувальних систем підтверджує об'єктивність існування феномена природної гармонізації міського плану.

Зі збільшенням території міста ускладнюється його планувальна композиція, збільшується ступінь концентрації функцій на відповідних територіях, підвищується упорядкованість планувальної організації окремих зон.

При досягненні певного ступеня розвитку, який характеризується граничними розмірами основних планувальних елементів, відбувається перетворення композиції міського плану, пов'язане з переходом міста на наступний ієрархічний рівень територіально-планувальної організації [1].

Таким чином, процес природної гармонізації планувальної композиції може розглядатися як один з аспектів безперервного територіально-планувального розвитку міста. Чинником, що стабілізує й оптимізує цей процес є дотримання принципів симетризації.

На кожному історичному етапі генеральні плани зазначених міст мали свої композиційні схеми. Кожний етап можна поділити на стадії, які в свою чергу розпадаються на фази: іррегулярне планування та потім його узгодження з регулярною (прямокутною чи радіальною) сіткою. Нові покоління архітекторів зберігали цю структуру і розвивали далі закладені в ній великі архітектурно-містобудівні можливості. Вони не протиставляли нові утворення старим, але гармонійно ув'язували їх в ритмі, масштабі, масах, вдало єднали містобудівну композицію з законами гармонії, ієрархії та упорядкованості, акцентуючи серед другорядного головне і вдало зв'язували свої задуми із існуючим містобудівним середовищем.

Проаналізувавши композиційно – територіальний розвиток зазначених міст можна відзначити, що на кожному етапі свого розвитку вони прагнули до гармонійності – симетрії.

Отже, аналіз планувальної композиції українських міст як містобудівної системи дає змогу констатувати, що симетричні перетворення у композиції плану міста є об'єктивними факторами з довгим терміном існування. Вони дійсно проявляються у формі, структурі та етапах розвитку історичного міста, а

їх вплив необхідно враховувати в поетапному розвитку композиції міського плану.

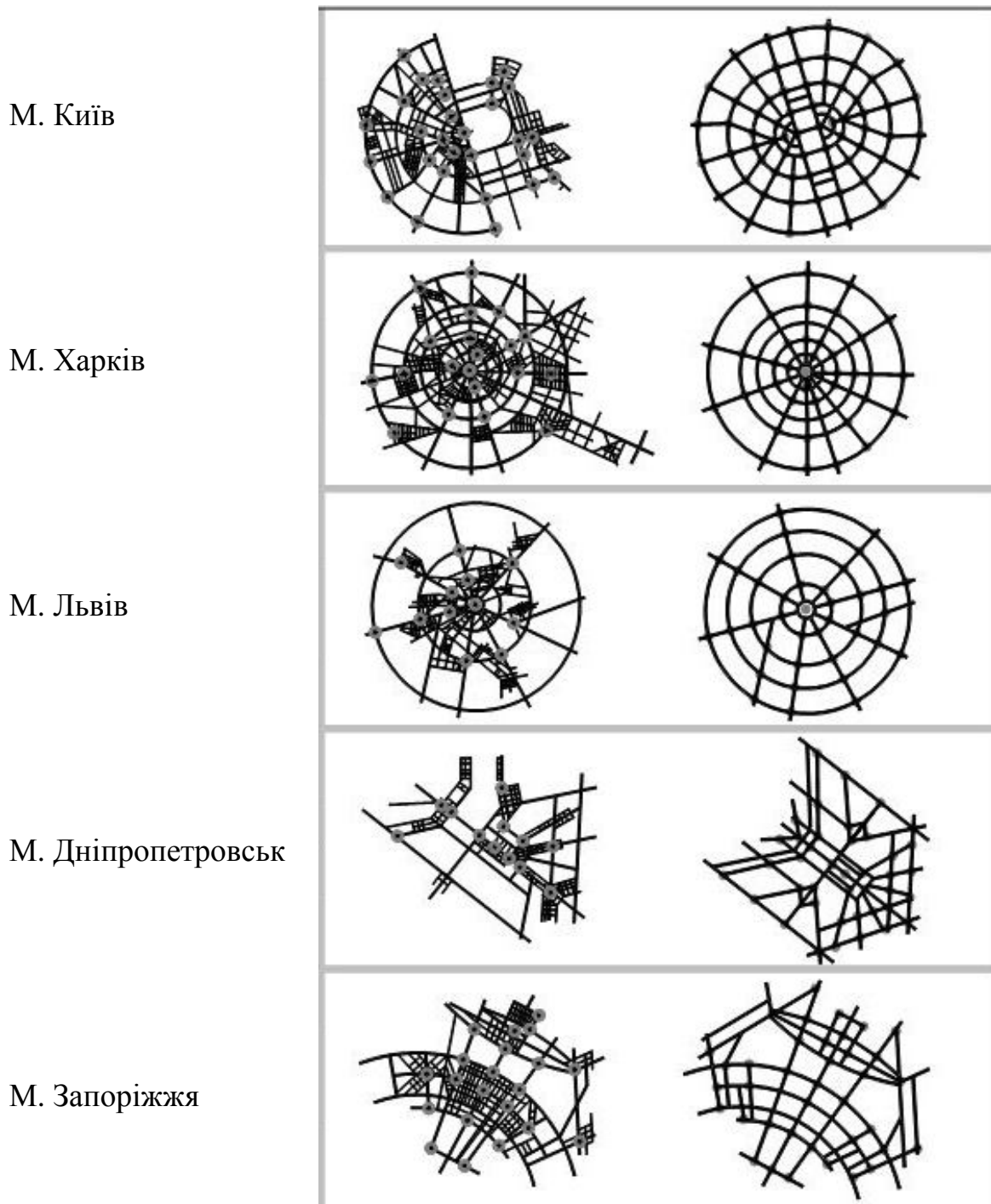

Рис. 1. Схеми симетризації розвитку плану міст України.

При накладенні симетрії різних історичних планувальних шарів їхня конфігурація частково зберігається, закономірно перетворюючись в нові симетричні форми, що зв'язують ці шари в цілісну структуру. При цьому

накладанні та поступовому ускладненні симетричної картини зберігаються ті симетричні закономірності, які були подібні для всіх систем, розміщення центрів тяжіння населення збігається з лініями та вузлами, які співпали на малюнках попередніх планів.

У такій складній системі, яким є місто, симетрія виступає як засіб об'єднання складної групи форм. Вона є тим фактором, який допомагає місту як системі в своєму розвитку наближуватись до ідеального стану.

Література

1. Шебек Н.М. Гармонізація планувального розвитку міста. – К.: Основа. 2008. – 216 с.
2. Мамаков Н.В. Влияние территориального роста города на развитие его планировочной композиции: Автореф. дисс. ... канд. archit.: 18.00.04 / Моск. арх-й ин-т. – М., 1979. – 18 с.
3. Гутнов А.Э., Глазичев В.Л. Мир архитектуры: Лицо города. – М.: Молодая гвардия, 1990. – 352 с.
4. Линч К. Образ города / Пер. с англ. В.Л. Глазычева; Сост. А.В. Иконников; Под. ред. А.В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1982. – 328 с.
5. Бархин М.Г. Город. Структура и композиция. – М.: Наука, 1986. – 264 с.
6. Устенко Т.В., Кондратенко Е.С., Водзинский Е.Е. Формирование архитектурно-художественного облика центра городов. – К.: Будивэльнык, 1989. – 120 с.
7. Шебек Н.М. Принципы пропорціювання композиції міського плану: Автореф. дисс. ... канд. архіт.: 18.00.04 / Київ. держ. техн. ун-т бу-ва і архіт. – К., 1994. – 24 с.

Аннотация

В данной статье проанализированные этапы формирования архитектурно – планировочной композиции городов Украины, и определения роли симметрических преобразований в эволюционном процессе развития городов.

Ключевые слова: Симметрия, градостроительство, композиция плана города, города Украины.

Annotation

In this article the analysed stages of forming are architectonically - a plan composition of cities of Ukraine, and determination of role of symmetric transformations to the evolutionary process of development of cities.

Key words: Symmetry, town-planning, composition of plan of city.